

DOI: <https://doi.org/10.30837/EK.2023.016>

Мурзабулатова О.В.,

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2179-1828>

Пономарьов С.В.,

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4061-267X>

Омаров Анвер Мурад огли

здобувач,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8319-3917>

МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах, коли підприємства мають обмежені власні ресурси, вони потребують інвестицій для розвитку. Інвестиції дають можливість підприємствам розширювати виробництво, впроваджувати нові технології та підвищувати конкурентоспроможність. Тому на сучасному етапі зростає актуальність наукових досліджень і практичних розробок у галузі створення високої інвестиційної привабливості підприємств.

Існує ряд проблем, пов'язаних з оцінкою інвестиційної привабливості підприємства. Зокрема, відсутнє єдине розуміння самого терміна «інвестиційна привабливість підприємства», а також методології та методики її оцінки. Це обумовлено тим, що інвестиційна привабливість є складною категорією, яка

залежить від багатьох факторів, зокрема від фінансового стану підприємства, його конкурентних позицій, потенціалу розвитку та інших.

Отже, актуальність дослідження зумовлена тим, що існує необхідність систематизувати та узагальнити існуючі підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємств. Це дозволить розробити єдину методологію оцінки інвестиційної привабливості підприємств, яка буде враховувати всі необхідні фактори та забезпечувати об'єктивність результатів оцінки.

У економічних дослідженнях під інвестиційною привабливістю розуміють здатність підприємства приносити інвестору прибуток або інші вигоди. Інвестиційна привабливість підприємства залежить від багатьох факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. До зовнішніх факторів належать рівень розвитку галузі та регіону розташування підприємства, а до внутрішніх - фінансовий стан підприємства, його продукція, кадровий потенціал, інноваційна діяльність, екологічність, соціальна відповідальність та інформаційна відкритість.

Інвестування в українські підприємства є складним і ризикованим процесом, що обумовлено низкою факторів. До основних факторів, що підвищують ризики інвестування в українські підприємства, відносяться:

- низька конкурентоспроможність українських підприємств, яка обумовлена застарілим обладнанням, низьким рівнем кваліфікації працівників та недостатнім доступом до фінансування;

- нестабільність економічного середовища, яка проявляється в змінах податкового законодавства, валютних курсів та інших макроекономічних показників;

- політичні ризики, пов'язані з нестабільністю політичної ситуації в Україні;

- недосконалість правової системи, яка ускладнює захист прав інвесторів.

Кожен із цих факторів може призвести до втрати інвестицій або зниження їхньої прибутковості.

Отже, оцінка інвестиційної привабливості має три основні цілі:

– діагностика стану підприємства та визначення його перспектив розвитку – дозволяє інвесторам оцінити поточний стан підприємства та спрогнозувати його майбутні результати.

– розробка заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості – дозволяє підприємству виявити свої слабкі сторони та розробити заходи щодо їх усунення.

– залучення інвестицій у межах відповідної інвестиційної привабливості – дозволяє підприємству залучити інвестиції, які будуть відповідати його потенціалу та потребам.

У зв'язку з тим, що категорія «інвестиційна привабливість підприємства» є складною та багатогранною, наразі не існує єдиної методики її оцінювання, яка б враховувала всі фактори, що впливають на інвестиційну привабливість, і давала змогу однозначно оцінити результати.

Існуючі методики оцінки інвестиційної привабливості підприємства використовують різні показники, способи аналізу та інтерпретації результатів. Проведемо їх порівняльний аналіз, враховуючи, що основними факторами, які визначають інвестиційну привабливість підприємства, є ті, що відображають його стабільний розвиток у довгостроковій перспективі, фінансову стійкість та вплив зовнішнього середовища.

Сучасна економічна література описує безліч підходів до оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Серед них можна виділити основні групи, які відрізняються за факторами, що покладаються в основу методики оцінки.

1. Нормативно-правовий підхід. Передбачає використання комплексу документів, які регулюють фінансову діяльність підприємства на державному ринку. Цей комплекс може включати фінансову звітність за останні роки

функціонування підприємства та методичні рекомендації для оцінки ефективності інвестиційних проектів. У нашій країні цей підхід є недостатньо розвиненим, і мало ймовірно, що ситуація в найближчий час зміниться. У існуючих джерелах перераховані показники, які можуть бути використані для визначення ефективності інвестицій. Зазвичай цей метод використовується при аналізі банкрутства організації, оскільки не завжди дає чіткого висновку щодо інвестиційної привабливості.

2. Метод дисконтованих грошових потоків (DCF). Даний метод обґрунтовується на припущенні, що вартість, яку інвестор готовий витратити, створена на основі прогнозованих даних, що дозволяє розрахувати результати в майбутньому. Грошові потоки обчислюються на дату проведення аналізу через дисконтування за певною ставкою, яка відображає ризик. Це дозволяє отримати поточну вартість майбутнього проекту і застосувати його привабливість та виправданість втілення. Часто цей метод використовується для порівняння кількох проектів та визначення найбільш вигідного.

Хоча цей метод дуже ефективний і дозволяє швидко оцінити потенціал підприємства, його недоліком є той фактор, що отримані результати можна використовувати тільки в найближчому майбутньому. Специфіка попиту на ринок, кон'юнктуру, законодавство та інші фактори постійно змінюється, що може вплинути на точність оцінки.

3. Оцінка інвестиційної привабливості на основі аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього впливу.

Ця методика включає кілька взаємопов'язаних етапів:

- виокремлення основних зовнішніх і внутрішніх факторів інвестиційної привабливості підприємства на основі експертного методу Дельфі;
- побудова багатофакторної регресійної моделі впливу обраних чинників і прогнозування інвестиційної привабливості підприємства;

- аналіз інвестиційної привабливості з урахуванням виявлених факторів;
- розроблення рекомендацій.

Перевага даного підходу виникає в тому, що він використовує комплексний метод для вивчення інвестиційної привабливості підприємства, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні чинники. Однак важливо відзначити його недоліки. На перших і третіх етапах дослідження ключової ролі гравця проводяться експертні оцінки, опитування та анкетування, що може привести до суб'єктивності і знизити точність отриманих результатів.

4. Багатофакторна модель оцінки інвестиційної привабливості. У цьому методі для оцінки інвестиційної привабливості підприємства використовується показник рентабельності активів (ROA). Цей показник вибирається, оскільки він відображає ефективність використання підприємством своїх активів, включаючи їх стан, склад, структуру, кількість, якість, взаємодоповнюваність та взаємозамінність, а також умови використання.

Рішення про інвестування приймається на основі того, що більш ефективно підприємство з вищою рентабельністю активів є більш привабливим для інвесторів. Рівень інвестиційної привабливості визначається шляхом множення індексів зміни факторів, які впливають на рентабельність активів.

Запропонований метод дозволяє точно визначити показник, який використовується для оцінки інвестиційної привабливості підприємства, однак він ґрунтується лише на внутрішніх фінансових показниках діяльності підприємства. Цей підхід не враховує інші фактори, які також впливають на інвестиційну привабливість, такі як стан ринку, конкурентне середовище, перспективи розвитку галузі тощо.

5. Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості на основі внутрішніх показників. Ця методика оцінки інвестиційної привабливості підприємства ґрунтується на використанні внутрішніх показників діяльності підприємства, які

згруповані у 5 блоків (показники використання основних і матеріальних оборотних засобів, фінансовий стан, використання трудових ресурсів, інвестиційна діяльність). Кожен блок відображає певний аспект діяльності підприємства, який впливає на його інвестиційну привабливість.

Перевагами даного методу є його об'єктивність та простота інтерпретації результатів. Це пов'язано з тим, що всі розрахунки зведені до одного інтегрального показника. До недоліків методу можна віднести те, що він орієнтований лише на внутрішні показники діяльності підприємства, не враховуючи зовнішніх факторів.

6. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості підприємства.

Метод комплексної оцінки інвестиційної привабливості підприємства складається з трьох розділів: загального, спеціального та контрольного.

Загальний розділ оцінює зовнішні фактори, які впливають на інвестиційну привабливість підприємства:

- становище на ринку: частка ринку, темпи зростання ринку, конкурентне середовище;
- ділова репутація: авторитет підприємства серед контрагентів, споживачів, інвесторів;
- залежність від великих постачальників і покупців: частка великих постачальників і покупців у загальному обсязі закупівель і продажів;
- рівень керівництва: професійність, досвід, компетентність керівництва;
- аналіз стратегічної ефективності підприємства: відповідність стратегії підприємства поточним і перспективним тенденціям розвитку ринку.

На кожному етапі загального розділу підприємству виставляється бальна оцінка. Загальна сума балів дає загальну оцінку інвестиційної привабливості підприємства з точки зору зовнішніх факторів.

Спеціальний розділ оцінює внутрішні фактори, які впливають на інвестиційну привабливість підприємства:

- фінансовий стан: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість;
- використання ресурсів: ефективність використання основних засобів, оборотних коштів, трудових ресурсів;
- інноваційна діяльність: рівень інноваційної діяльності, ефективність інновацій;
- соціальна відповідальність: політика в сфері соціальної відповідальності.

На кожному етапі спеціального розділу підприємству виставляється бальна оцінка. Загальна сума балів дає загальну оцінку інвестиційної привабливості підприємства з точки зору внутрішніх факторів.

Контрольний розділ оцінює динаміку фінансово-економічних показників діяльності підприємства.

На основі оцінок, отриманих у загальному, спеціальному та контрольному розділах, розраховується підсумковий коефіцієнт інвестиційної привабливості, який є основою для остаточного висновку про привабливість підприємства для інвесторів.

Метод комплексної оцінки інвестиційної привабливості підприємства має ряд переваг: він є комплексним, враховує широкий спектр показників, а також дозволяє отримати єдину оцінку привабливості підприємства. Недоліком методу є суб'єктивізм у виставленні оцінок, який частково компенсується включенням у аналіз великої кількості показників.

Таким чином, оцінку інвестиційної привабливості підприємства можна здійснити різноманітними методами, які спрямовані на виявлення позитивних і негативних факторів впливу. Міркування, наведені в науковій статті, є початковим етапом у розробці цієї теми. Тому саме поняття «інвестиційна привабливість» потребує методологічного розширення. Слід підкреслити, що в умовах нестабільності та інфляції, що зберігається, на головному місці в інвестиційному процесі залишається часовий аспект. Суть його полягає в тому, що інвестори за таких обставин не вкладатимуть кошти в середньострокові та довгострокові

проекти, і, на превеликий жаль, спрямують свої зусилля в сферу короткострокових інвестицій, які дуже часто мають суто спекулятивний характер, але незважаючи на це, розробка комплексу питань щодо інвестиційної привабливості має зростаюче значення, оскільки від цього залежить ефективність інвестицій у ринкових умовах.

Перелік джерел посилання

1. Лещук Г. В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2020. Вип. 29. С. 93-98. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-29-18>.

2. Murzabulatova O., Polozova T., Ponomarov S., Pomohalova N. Management of investment activity of the enterprise on the basis of economic value. *International scientific journal «Internauka»*. Series: «Economic Sciences». 2023. № 4. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4-8777>.

3. Стахорська С. І. Методичний підхід щодо оцінки інвестиційної привабливості регіонів України. *Управління розвитком*. 2016. № 4. С. 30-38.

4. Погорєлова Т. В., Микитишина Г. Ю. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою статистичних методів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 2. С. 251-258.

5. Завадських Г. М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 152-155. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/34.pdf>.

6. Давиденко Н. М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 86-93.

7. Маслак О. І., Таловер В. А. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 51-59.